

CADRUL INSTITUȚIONAL ȘI JURIDICO-NORMATIV DE REGLEMENTARE A CONCURENȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Grigore BELOSTECINIC, acad., rector ASEM
Dragoș DUCA, drd., ASEM
Irina RABOȘAPCA, dr. AȘM*

Unul din principalii piloni în procesul de asigurare a dezvoltării unei economii de piață durabile și competitive este concurența corectă, loială și onestă. Procesul de instituționalizare a concurenței în Republica Moldova a început după proclamarea independenței și reformarea tuturor sferelor de activitate economico-sociale, trecând prin mai multe etape de dezvoltare.

Cuvinte cheie: concurența, monopol, cadru instituțional, reglementare.

Introducere. Concurența poate fi calificată cu certitudine drept un factor motor al evoluției civilizației umane, fiind o parte integrantă a vieții. Totodată, dimensiunea concurenței și a efortului depus în vederea deținerii supremației într-un anumit domeniu sunt direct proporționale cu importanța progresului înregistrat de societatea umană. Însăși apariția omului ca entitate poate fi corelată luptei pentru existență, care presupune un grad înalt de concurență atât între semeni, cât și între specii. Chiar și încercarea individului de a se adapta mediului de trai, social și economic implică cunoașterea competiției.

În prezent, concurența continue să reprezintă un fenomen deosebit de important pentru toate domeniile, fiind profund încadrată în viața economică, socială, politică, culturală etc.

Acest concept se consideră a fi foarte uzual și cunoscut, dar și extrem de complex, existând numeroase definiții, adaptate specificului domeniului de folosință. De exemplu. Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește termenului „concurență” drept “trăsătură esențială a economiei de piață, care reflectă rivalitatea, disputa dintre agenții economici de a produce și vinde bunuri și servicii similare sau substituibile în condițiile cele mai avantajoase pentru ei” [1].

Odată cu dezvoltarea economiei și creșterea numărului de întreprinderi acest termen tot mai des este folosit pentru descrierea structurii pieței, începând cu una din extreme și anume concurența perfectă, până la monopolul pur.

Prin urmare, putem afirma că, tema concurenței este una centrală în teoria și practica economică. Însă în diferite perioade și condiții plasarea ei pe osia „teorie-practică” era diferită. Astfel, în țările cu o economie de piață dezvoltată mecanismele concurențiale reprezintă un compartiment important al teoriei economice și o componentă practică indispensabilă. Totodată, în economia socialistă centralizată teoria economică plasa pe prim plan atingerea proporționalității și nu a echilibrului concurențial, piețele, practic, fiind slab competitive. În perioada de tranziție spre economia de piață concurența a intrat în teorie cu pas triumfal, dar în practica economică – cu metode neloiale de divizare a colacului public.

În acest context este importantă delimitarea a două

INSTITUTIONAL AND NORMATIVE-LEGAL REGULATION FRAMEWORK OF COMPETITION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*Grigore BELOSTECINIC, acad., rector AESM
Dragos DUCA, PhD student, AESM
Irina RABOȘAPCA, PhD, ASM*

One of the main pillars in ensuring the development of a sustainable and competitive market economy is the fair and honest competition. The institutionalization process of competition in the Republic of Moldova has started after the independence and reform of all spheres of economic and social activity, passing through several stages of development.

Key words: competition, monopoly, institutional framework, regulation.

JEL Classification: D41, D42, D40, L43

Introduction. Competition can certainly be described as a driver of the development of human civilization, being an integral part of life. At the same time, competition's size and the made effort for keeping rule in a particular field are directly proportional to the importance of the progress of human society. The very appearance of man as an entity can be correlated with the struggle for existence, which requires a high degree of competition both between peers and between species. Even the tentative of the individual to adapt to the individual living, social and economic environment implies the knowledge of competition.

Currently, competition continues to represent a very important phenomenon for all areas being deeply involved in the economic, social, political and cultural life.

This concept is considered to be very common and known, but also extremely complex, with many definitions adapted to the specific field of use. For example: Explanatory Dictionary of the Romanian Language defines the notion of "competition" as "an essential feature of the market economy, reflecting the rivalry, disputes between businesses to produce and sell similar or substitutable goods and services in the most advantageous conditions for them" [1].

With the development of economy and increasing number of enterprises, this notion is used more often to describe the structure of the market, beginning with one extreme, mainly the perfect competition till the pure monopoly.

Therefore, we can say that competition is a central theme in economic theory and practice. But in different periods and conditions, its placing on the axle "theory-practice" was different. Thus, in countries with developed market economy, competitive mechanisms represent an important section of economic theory and an almost indispensable practical component. Also, in the centralized socialist economy, the economic theory was placing at the forefront the achievement of proportionality, but not of the competitive balance, the markets being basically weakly competitive. During the transition to a market economy competition entered the theory, but in the economic practice it entered with unfair methods of dividing the public goods.

In this context, it is important to distinguish clearly two

aspecte: instituționalizarea concurenței și concurența instituțională. Instituția, în sens larg, reprezintă o formă de organizare a raporturilor sociale, potrivit normelor juridice stabilite pe domenii de activitate, dar și o totalitate a normelor juridice referitoare la o anumită categorie de relații sociale.

Statul a dezvoltat un mecanism complex de gestiune, bazat pe intervenția prin reglementare, coordonare, prognozare, planificare, monitorizare și control, având la dispoziția sa un set întreg și variat de instrumente, principalele fiind cele normativ-juridice, cele economice și cele informaționale. O parte din acțiuni sunt reglementate de legislația în vigoare, care poate fi modificată printr-un regim bine definit doar de Parlamentul Republicii Moldova, alte acțiuni și măsuri fiind lăsate la discreția decidentului.

Subsistemul de reglementare a concurenței cuprinde totalitatea metodelor normative și economice, precum și suportul instituțional, informațional și juridic de aplicare a acestora. Întru susținerea acestei afirmații menționăm că subsistemul de reglementare și gestionare include toate etapele și nivelurile reglementării și gestiunii, contribuind nemijlocit la adoptarea unei decizii calitative, sporind eficiența sferei social-economice. Cum a fost subliniat anterior, cadrul instituțional este parte componentă a subsistemului de reglementare și gestiune a domeniului concurenței, jucând un rol foarte important.

Analiza situației curente în acest domeniu denotă existența unui spectru foarte larg de instrumente legislative naționale (Tabelul 1), însă considerăm că implementarea reformelor și legilor care au ca obiect reglementare concurența prezintă deficiențe, în special în ceea ce ține gradul de conlucrare între instituțiile de resort.

issues: the institutionalization of competition and institutional competition. Institution, broadly, is a form of organization of social relations, according to legal rules established on fields of activities, but also completely legal norms related to a particular category of social relations.

The state has developed a complex management mechanism based on intervention through regulation, coordination, forecasting, planning, monitoring and control, having at its disposal a full and varied set of tools, the main ones being the normative-legal, economic and informational ones. Some actions are governed by law, which may be amended by a well-defined regime only by the Parliament of the Republic of Moldova while other actions and measures are being left to the decision makers.

The regulatory subsystem of competition includes all economic and normative methods, as well as institutional, legal and information support for their application. In order to support this assertion, we mention that regulatory and management subsystems include all stages and levels of regulation and management, contributing directly to a qualitative decision, enhancing the effectiveness of the social-economic sphere. As outlined above, the institutional framework is a part of the regulatory and management subsystem of the competition area, playing an important role.

Analysis of the current situation in this field suggests a very broad spectrum of national legislative instruments (Table 1), but we believe that the implementation of reforms and laws that concern the competition regulation have some deficiencies, particularly in terms of the degree of cooperation between relevant institutions.

Tabelul 1/ Table 1

Competența legislativă/ Legislative competence

Competența/ Competence	Parlamentul/P arliament	Guvernul/ Government	Ministere/ Ministries	Institute de specialitate și de Standardizare/ Specialized and standardization institutes
Tipul actului legislativ/ Type of the legislative act	Constituția /Constitution	Hotărâri/ Decisions	Ordine/ Orders	Instrucțiuni /Instructions
	Legi/ Laws	Ordonanțe/ Ordinances	Decizii /Decisions	Decizii /Decisions
	Hotărâri/ Decisions	Dispoziții/ Provisions	Normative / Regulations	Standarde/ Standards
	Coduri/Codes			

Sursa /Source: Întocmit de autor în baza actelor legislative ale Republicii Moldova/ Prepared by the author based on legislative acts of the Republic of Moldova.

Procesul de instituționalizare a concurenței a început după proclamarea independenței și reformarea tuturor sferelor de activitate economico-sociale. Principiul liberei concurențe și protecției concurenței loiale este consfințit de Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994. În conformitate cu Titlul I, Principiile Generale, al Constituției factorii de bază ai economiei sunt: piața, libera inițiativă economică, concurența loială. Totodată, articolul 126, alineat (1) al legii supreme invocă următoarele: economia Moldovei este o economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă [2].

Menționăm însă că, prima încercare de reglementare a concurenței a fost făcută în anul 1992, la data de 29 ianuarie prin aprobarea Legii privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței, conținutul căreia era descris de doar 17 articole. Acest act legislativ reglementa relațiile dintre

The institutionalization process of competition began after independence and reform of all spheres of economic and social activities. The principle of free competition and fair competition protection is enshrined in the Constitution in the Republic of Moldova adopted on 29.07.1994. In accordance with Title I General Principles of the Constitution, the main factors of economy are: market, free economic initiative and loyal competition. Also, Article 126, paragraph (1) of the supreme law relates: Moldovan economy is a market economy, social orientation, based on private property and public property involved in a freely competition [2].

We note, however, that the first attempt to regulate the competition was made in 1992, on January 29 by approving the law on limitation of monopolistic activity and competition development, the content of which was

agenții economici și organele puterii și ale administrației în procesul activității pe piața de mărfuri. În conformitate cu al doilea capitol al acestei legii, în sarcina Ministerului Economiei se puneau prevenirea, limitarea și reprimarea activității monopoliste, dar și efectuarea controlului asupra respectării legislației antimonopoliste prin:

- neadmiterea abuzurilor agentului economic de situația dominantă pe piață;
- interzicerea acordurilor (acțiunilor coordonate) ce limitează concurența dintre agenții economici;
- inadmisibilitatea acțiunilor de limitare a concurenței din partea organelor puterii și ale administrației;
- interzicerea acordurilor (acțiunilor coordonate) organelor puterii și ale administrației, îndreptate spre limitarea concurenței, etc. [3, art. 3-7].

Următorul pas în procesul de instituționalizare a concurenței a fost făcut în anul 2000, când Parlamentul la data de 30.06.2000 a adoptat Legea privind protecția concurenței. Importanța noii negi constă în crearea unei autorități de protecție a concurenței, și anume Agenția Națională pentru Protecția Concurenței (Capitolul IV), dar și reglementarea unor noi tipuri de relații și fenomene economice, inclusiv concurența neloyală. Totodată menționăm că Legea privind protecția concurenței nu a abrogat expres legea precedentă, ceea ce a creat un set de disfuncții și ambiguități în procesul de reglementare a concurenței. Același efect l-au avut unele modificările parvenite pe parcursul. De exemplu, excluderea din Legea cu privire la protecția concurenței (nr. 1103 din 30.06.2000) a normei juridice care prevedea efectuarea controlului de stat asupra extinderii, comasării și fuzionării agenților economici.

Pentru acea perioadă de timp, Agenția Națională pentru Protecția Concurenței era autoritate permanentă în administrația publică, cu statut de persoană juridică, în sarcina căreia a fost pusă: promovarea politicii de stat în domeniul protecției concurenței, prevenirea, limitarea și reprimarea activității anticoncurență și exercitarea controlului de stat asupra respectării legislației cu privire la protecția concurenței [4].

În ultimii ani, reglementarea acestui domeniu a înregistrat o evoluție calitativă considerabilă. În contextul, în vederea onorării obligațiilor asumate de către Republica Moldova în baza Acordului de Parteneriat și Cooperare între Republica Moldova și Uniunea Europeană s-a impus necesitatea elaborării unui cadru legislativ adecvat care să promoveze dezvoltarea economică prin ameliorarea climatului investițional într-o economie liberalizată și într-un mediu concurențial loial [5].

În septembrie 2012 a intrat în vigoare Legea concurenței, nr. 183 din 11.07.2012. Scopul enunțat al legii constă în reglementarea relațiilor ce țin de protecția, menținerea și stimularea concurenței în vederea promovării intereselor legitime ale consumatorilor. Noua lege transpune un set de prevederi a regulamentelor Consiliului Europei. În prezentul act legislativ, legiuitorul autohton, definește concurența drept rivalitate economică, existentă sau potențială, între două sau mai multe întreprinderi independente pe o piață relevantă, când acțiunile lor limitează efectiv posibilitățile fiecăreia dintre ele de a influența unilateral condițiile generale de circulație a produselor de pe piața respectivă, stimulează progresul tehnico-științific și creșterea bunăstării consumatorilor [5, art. 4]. Totodată, Legea concurenței din 2012 oferă o descriere mai amplă a acțiunilor sau inacțiunilor ce pot fi calificate drept

described by only 17 articles. This act regulated relations between businesses and government and administrative bodies in the activity of the commodity market. In accordance with the second chapter of this law, the Ministry of Economy was assigned to prevent, limit and suppress monopolistic activity, and to exercise control over compliance with the antimonopoly law by:

- preventing the abuse of economic agent of the dominant situation on the market;
- prohibition of agreements (coordinated actions) limiting competition between economic agents;
- inadmissibility of competition limitation actions by the administrative bodies;
- prohibition of agreements (coordinated actions) by the administrative bodies, aimed at restricting competition, etc. [3, art. 3-7].

The next step in the process of institutionalizing competition was made in 2000, when Parliament adopted the Law on Protection of Competition on 30.06.2000. The importance of the new law is to create a new authority for competition protection, namely the National Agency for Protection of Competition (Chapter IV) and the regulation of new types of relations and economic phenomena, including unfair competition. Also, we note that the Law on Protection of Competition did not expressly repeal the previous law, which created a set of dysfunctions and ambiguities in the regulation process of competition. The same effect had some modifications that appeared over time. For example, the exclusion from the Law on Protection of Competition (no. 1103 from 30.06.2000) of the legal rule that provided the realization of state inspection on expansion, consolidation and merger of economic agents.

For that period of time, the National Agency for Protection of Competition was a permanent public administration authority, with legal personality, which was responsible for: promotion of the state policy in the field of competition protection, prevention, limitation and suppress of the anti-competitive activity and realization of the state control on the compliance of the law on the protection of competition [4].

In recent years, regulation in this field has seen a considerable qualitative development. In this context, in order to fulfill the obligations assumed by the Republic of Moldova under the Partnership and Cooperation Agreement between Moldova and the European Union, there was imposed the need to develop an adequate legal framework to promote economic development by improving the investment climate in a liberalized economy and into a fair competitive environment [5].

In September 2012, the Competition Law no. 183 from 11.07.2012 entered into force. The stated purpose of the law is to regulate relations related to protecting, preserving and enhancing competition in order to promote the interests of consumers. The new law transposes a set of provisions of the regulations set by the Council of Europe. In this legislation, the local legislator defines competition as an actual or potential economic rivalry between two or more independent enterprises in a relevant market when their actions limit effectively the possibilities of each of them to influence unilaterally general conditions of circulation of products from that market, stimulate scientific and technical progress and increase of the consumer's welfare [5, art. 4].

practici anticoncurențiale (acorduri anticoncurențiale, abuzul de poziție dominantă, acțiunile sau inacțiunile autorităților și instituțiilor administrației publice centrale sau locale de restrângere, împiedicare sau denaturare a concurenței) sau cele calificate drept acțiuni de concurență neloială. O altă preocupare a legii sunt concentrările economice și modul de reglementare a acestora.

De asemenea, prin noua lege a concurenței a fost determinată autoritatea publică competentă de implementarea și supravegherea prevederilor legii. Astfel, în baza Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței a fost creat Consiliul Concurenței. Noua autoritate, care în conformitate cu legislația în vigoare, are următoarele atribuții de bază: a) promovează cultura concurențială; b) elaborează actele normative necesare pentru implementarea legislației din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității, în limitele competenței sale; c) avizează proiectele de acte legislative și normative ce pot avea impact anticoncurențial; d) sesizează organele competente privind incompatibilitatea actelor legislative și normative cu legislația din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității, în limitele competenței sale; e) investighează practicile anticoncurențiale, concurența neloială și alte încălcări ale legislației din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității, în limitele competenței sale; f) constată încălcări ale legislației din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității, impune măsuri interimare în vederea încetării încălcărilor denunțate, impune măsuri corective și aplică sancțiuni pentru comiterea încălcărilor, în limitele competenței sale; g) adoptă decizii prevăzute de lege pentru cazurile de concentrări economice; h) autorizează, monitorizează și raportează ajutorul de stat; i) înaintează în instanța de judecată acțiuni privind cazurile ce țin de competența sa; j) realizează alte atribuții în conformitate cu legislația din domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității, în limitele competenței sale [5].

Consiliul Concurenței este format din conducere, aparat executiv, constituit din subdiviziuni specializate și operaționale și filiale teritoriale, fiind condus de Plenul Consiliului Concurenței care este un organ colegial decizional compus din 5 membri, inclusiv un președinte și doi vicepreședinți, care sunt, respectiv, președinte și vicepreședinți ai Consiliului Concurenței.

De asemenea, în perioada imediat următoare, în scopul aducerii în concordanță și ajustării prevederilor cadrului legislativ și normativ în vigoare cu prevederile Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012, au fost operate mai multe acțiuni cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. În vederea transpunerii noii legi în practică au fost elaborate un șir de regulamente, printre care:

- Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței și Formularul de plângere, a fost adoptat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 8 din 28.12.2012;
- Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 13 din 30.08.2013;
- Regulamentul privind evaluarea acordurilor orizontale anticoncurențiale, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 14 din 30.08.2013;
- Regulamentul privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 15 din

Competition law from 2012 also provides a broader description of the actions or inactions that could be classified as anti-competitive practices (anti-competitive agreements, abuse of dominant position, actions or inactions of authorities and institutions or local government to restrict, prevent or distort competition) or those qualified as unfair competition actions. Another concern of the law are economic concentrations and the possibility of their regulation.

Also, the new competition law determined the competent public authority for the implementation and supervision of the law. Thus, based on the National Agency for Protection of Competition, the Competition Council was created. The new authority, in accordance with the law, has the following functions: a) to promote the competition culture; b) to develop normative acts necessary for the implementation of law in the field of competition, state aid and advertising within its competences; c) to approve drafts of laws and regulations which may have anticompetitive effects; d) to notify the competent authorities about the incompatibility of laws and regulations with the competition law, state aid and advertising within its competence; e) to investigate anti-competitive practices, unfair competition and other violations of competition law, state aid and advertising within its competence; f) to determine breaches of competition law, state aid and advertising, to impose interim measures to end the complained infringements, to impose interim measures and sanctions for committed violations, within its competence; g) to take decisions provided by law for merger cases; h) to authorize, monitor and report the state aid; i) to submit to the court actions on cases related to its competence; j) to perform other duties in accordance with competition law, state aid and advertising within its competence [5].

Competition Council consists of administration, executive apparatus consisting of specialized and operational subdivisions and territorial branches, being led by the Plenum of the Competition Council which is a collegial decision body composed of 5 members, including a president and two vice-presidents, who are respectively the President and vice-presidents of the Competition Council.

Also, in the immediately following period, in order to adjust the legislative and regulatory provisions in force with the provisions of Competition Law no. 183 of 11.07.2012, several actions were operated on amending and supplementing certain acts. In order to transpose the new law into practice a series of regulations were developed, including:

- Regulation on the organization and functioning of the Competition Council and Complaint form were adopted by the Competition Council Decision No. 8 of 28.12.2012;
- Regulation on the assessment of anticompetitive vertical agreements, approved by the Competition Council Decision no. 13 of 30.08.2013;
- Regulation on the evaluation of anti-competitive horizontal agreements, approved by the Competition Council Decision no. 14 of 30.08.2013;
- Regulation on the evaluation of anti-competitive technology transfer agreements, approved by the Competition Council Decision no. 15 of 30.08.2013;
- Regulation on the establishment of market dominance and assessment of the abuse of dominant position, approved

30.08.2013;

- Regulamentul privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 16 din 30.08.2013, etc.

Reglementarea calitativă și în unison cu tendințele internaționale și regionale a concurenței permite conturarea unui spectru larg de aspecte pozitive, cum ar fi:

- îmbunătățirea condițiilor de activitate pentru mediul de afaceri;

- eficientizarea controlului concentrărilor economice;

- perfecționarea și reglementarea procedurilor de examinare și investigare a practicilor anticoncurență, transparente și previzibile;

- asigurarea drepturilor întreprinderilor în cadrul procesului de investigație, precum și asigurarea dreptului de a beneficia de politica de clemență pentru cooperarea cu

- autoritatea de concurență în vederea denunțării și detectării celor mai grave încălcări anticoncurențiale – carteli;

- stabilirea exhaustivă a răspunderii pentru faptele de încălcare a legislației concurențiale [5].

- înlocuirea percepției difuze a concurenței, cu cunoștințe raționale și pertinente, care permit optimizarea reglementării concurenței prin programe globale, complexe și coerente, implicând o paletă largă de instrumente;

- îmbunătățirea sistemului de luare a deciziei;

- aprecierea prin analogie a proiectelor viitoare și a riscurilor implicate, prin urmare creșterea competitivității;

- reducerea vulnerabilității și creșterea sustenabilității atât la nivel microeconomic, cât și la cel macroeconomic prin implementarea unui program de protecție a concurenței;

În pofida efortului depus în vederea reformării cadrului legislativ cu privire la concurență, Republica Moldova continue să aibă mari rezerve la acest capitol. În conformitate cu Raportul Competitivității Globale 2013-2014, Republica Moldova ocupă ultimele locuri ale clasamentului, după cum urmează:

- Intensitatea concurenței – 119,

- Concentrarea pieței – 133,

- Eficiența politicilor anti-monopol – 133 [7], din 148 de țări analizate.

Pentru protecția concurenței, extinderea pieței de mărfuri și servicii, precum și pentru limitarea și reglementarea monopolurilor, pe plan național considerăm că ar fi oportună dezvoltarea continuă a setului complex de măsuri la nivel microeconomic și macroeconomic.

Considerăm că perfecționarea și ajustarea la rigorile internaționale a mediului concurențial autohton ar asigura progresul economic, dar și cel social al Republicii Moldova. În același rând, un rol important în gestiunea riscurilor de mediu îl are cadrul instituțional internațional, reprezentat de totalitatea organismelor internaționale abilitate să cerceteze, reglementeze și să realizeze schimb de informații, experiență și control, inițiind cooperarea în soluționarea problemelor stringente și care au drept scop promovarea culturii concurențiale și întărirea capacităților autorităților de concurență din lume. Cele mai importante structuri internaționale cu care Republica Moldova a inițiat colaborări în acest domeniu sunt: Rețeaua Internațională de Concurență (ICN), Centrul Regional de Concurență al OCDE din Budapesta (CRC), Consiliul Interstatal pentru Politica Antimonopol (CIPA) a Statelor Membre ale Comunității Statelor Independente (CSI), Conferința Națiunilor

by the Competition Council Decision no. 16 of 30.08.2013, etc.

Qualitative regulation and in unison with the international and regional trends of competition allows the shaping of a wide range of positive aspects, such as:

- improving conditions for business activity;

- efficient merger control;

- improving and regulation of the procedures of examination and investigation of transparent and predictable anti-competitive practices;

- ensuring the rights of businesses in the investigative process and ensuring the right to receive leniency policy for cooperation

- competition authority in order to denounce and detect the most serious anti - cartels infringements;

- comprehensive establishment of the liability for violations of competition law [5].

- replacement of diffuse perception of competition with rational and relevant knowledge, which allow to optimize the regulation of competition through global, complex and coherent programs, involving a wide range of instruments;

- improving the decision making system;

- appreciation by analogy of the future projects and the involved risks, thus increasing competitiveness;

- reducing vulnerability and increasing sustainability both at micro and macroeconomic levels through the implementation of a program of protection of competition;

Despite the made effort to reform the legislative framework on competition, the Republic of Moldova continues to have the largest reserves in this area. According to The Global Competitiveness Report 2013-2014, Republic of Moldova is on the last places in the ranking, as follows:

- The intensity of competition – 119,

- Market concentration – 133,

- The effectiveness of the anti-monopoly – 133 [7], from 148 analyzed countries.

To protect competition, the market expansion of goods and services, as well as to limit and regulate monopolies at the national stage, we consider it would be appropriate the continuous development of a set of complex micro and macroeconomic measures.

We believe that the improvement and adjustment to international requirements of the local competitive environment would ensure the economic and social progress of the Republic of Moldova. In the same time, an important role in management of the environmental risk is played by the international institutional framework, represented by all international bodies empowered to investigate, regulate and achieve exchange of information, experience and control, initiating cooperation in solving burning issues that aim at promoting the competition culture and capacity building of competition authorities in the world. The most important international structures that Moldova has initiated collaborations in this area are: International Competition Network (ICN), the OECD Regional Centre for Competition in Budapest (RCC), Interstate Council for Antimonopoly Policy (ICAP) of the Member States of the Community of Independent States (CIS), United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), the Energy Community (EC), the Euro-Mediterranean Competition Network (EMCN), Meeting of the BRICS countries in Competition (Brazil, Russia, China, India, South

Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), Comunitatea Energetică (EC), Rețeaua Euro-Mediteraneană pentru Concurență (EMCN), Reuniunea Țărilor BRICS în domeniul Concurenței (Brazilia, Rusia, China, India, Africa de Sud) etc.

O altă problemă importantă care merită o cercetare mai aprofundată este concurența instituțională. Calitatea instituțiilor, la fel, influențează în mod decisiv dinamica creșterii economice. Țările cu un mediu instituțional mai favorabil au mai multe șanse de a obține succes în lupta de rivalitate pentru factorii de producție mobili. În plus, pe măsura „deschiderii” economiilor naționale, țările cu „instituții mai bune” se adaptează mai ușor la schimbări și reacționează mai rapid la șocurile intervenite. Prin urmare, șansele lor de a rezista în competiția mondială devin mai mari.

Concurența dintre instituții se manifestă în diverse forme, ele fiind analizate în *concepția pieței instituționale*. Noțiunea de „piață instituțională” a fost introdusă în lexiconul economiștilor în 1994 de S. Pejovich [8 pag. 519-528] și dezvoltată în articolul său din 1996, în care menționa: „Piața instituțională reprezintă procesul care permite indivizilor de a alege regulile necesare interacțiunii lor. Indivizii apreciază regulile deja existente, determină și verifică valabilitatea celor noi. Prin urmare, funcția-cheie a acestei piețe concurențiale constă în stimularea inovațiilor instituționale și formelor de comportament adaptiv [9 pag. 111-126].

Piața instituțională cuprinde două segmente:

1. segmentul în care are loc „vinderea” instituțiilor „create”; pe acest segment solicitanții sunt reprezentați de agenții economici privați, iar ofertanții – de structurile politice;

2. segmentul „transplanturilor instituționale”: solicitanții sunt reprezentați de țările mai slab dezvoltate, iar ofertanții – de țările cu o economie prosperă.

„Crearea” instituțiilor, care ulterior intră în competiție, se efectuează fie în corespundere cu un anumit model teoretic, fie prin legiferarea unor reguli informale.

Pornind de la faptul că orice lege (instituție formală) reflectă un anumit raport al intereselor economice, logica creării unei instituții competitive cuprinde următoarele stadii și întrebări care se cer a fi analizate:

- *determinarea și analiza necesității creării sau modificării unei legi;*

- *concretizarea subiecților cointeresați, identificarea grupurilor de subiecți care resimt nevoia în legea dată;*

- *determinarea intereselor specifice ale subiecților, prin ce se manifestă interesul față de inovația legislativă și ale cui interese pot fi lezate;*

- *stabilirea parametrilor inovației legislative, prin determinarea conținutului inovației legislative;*

- *identificarea congruenței inovației legislative, prin stabilirea necesarului de modificări în legislația în vigoare pentru armonizarea cu legea nou creată sau modificată.*

O lege poate fi considerată competitivă dacă ea răspunde următoarelor cerințe:

1. contribuie la reducerea costurilor de tranzacție, prin reducerea barierelor artificiale, prin asigurarea respectării prevederilor contractuale, etc.

2. determină exact și protejează sigur drepturile de proprietate, pentru a împiedica transformarea tranzacțiilor benevole în tranzacții impuse.

3. costurile de elaborare, adoptate și difuzate a legii sunt minimale.

Africa), etc.

Another important issue that deserves more research is the institutional competition. The quality of institutions also decisively influences the dynamics of economic growth. Countries with a more favorable institutional environment are more likely to achieve success in the rivalry fight for mobile production factors. In addition, together with the "opening" of national economies, countries with "better institutions" are more easily to changes and react more quickly to the occurred shocks. Therefore, their chances to survive in the global competition become greater.

Competition between institutions is manifested in various forms, which are analyzed in the *concept of the institutional market*. The notion of "institutional market" was introduced in 1994 by S. Pejovich [8 pp. 519-528] and was developed in his article in 1996, which stated: "The institutional market is the process that allows individuals to choose the necessary rules for their interaction. Individuals appreciate the already existing rules, determine and verify the validity of the new ones. Therefore, the key-function of this competitive market is to stimulate institutional innovations and forms of adaptive behavior [9 pp. 111-126].

Institutional market comprises two segments:

1. segment in which takes place "selling" of the "created" institutions; in this area, applicants are represented by private economic agents, and tenders – by political structures;

2. segment "institutional transplantations": applicants are represented by less developed countries, and bidders – by countries with a prosperous economy.

"Creation" of institutions, which enter in the competition is made either in accordance with a particular theoretical model or by enactment of informal rules.

Starting from the fact that any law (formal institution) reflects a certain ratio of economic interests, the logic of creating a competitive institution comprises the following stages and questions that need to be analyzed:

- determination and analysis of the need to create or change a law;

- concretization of the interested subjects, identifying groups of subjects who feel the need in this law;

- determination of the specific interests of subjects and how the interest in legislative innovation is manifested and whose interests may be harmed;

- setting parameters of the legislative innovation by determination of the legislative innovation;

- identification of the congruent legislative innovation by establishing the necessary changes in legislation to harmonize with the newly created or modified law.

A law can be considered competitive if it matches the following requirements:

1. contributes to reducing transaction costs by reducing artificial barriers, through ensuring compliance with contractual provisions, etc.

2. determines exactly and reliably protects property rights in order to prevent the transformation of voluntary transactions in the set transactions.

3. preparation costs for adopting and dissemination of law are minimal.

We should mention that institutional competition is influenced by the personal interests of the bureaucracy. The

De menționat, că concurența instituțională este influențată de interesele personale ale aparatului birocratic. Cu cât acest aparat este mai corupt, cu atât calitatea legilor este mai proastă, iar posibilitatea interpretării diferite și conflictului cu alte acte normative, permit obținerea unei rente instituționale celor care le-au elaborat și care controlează aplicarea lor în practică. Din acest motiv structurile politice pot în mod intenționat să propună agenților economici legi ineficiente, care împiedică activitatea lor competitivă.

Avantajele transplantării instituțiilor care s-au dovedit a fi eficiente în practica economică a unor țări se reduc la următoarele:

- țara exportatoare de instituții obține avantaje în schimburile cu țara recipient grație reducerii costurilor de tranzacție în urma armonizării sistemelor legislative;
- transplantarea instituțională eliberează țara de costurile materiale și temporale a calității unui propriu model instituțional optim;
- în lipsa drepturilor de proprietate asupra modelelor instituționale costurile transplantării sunt relativ scăzute, ele reducându-se la costurile alegerii variantei spre transplantare, la cele de ajutor tehnic țării recipient, dat și costurile de adaptare la mediul socio-cultural existent.

Prin urmare, în concurență intră instituțiile existente în țară cu cele care pot fi transplantate, iar rezultatul competiției va depinde de:

- gradul de reformare și deschidere a economiei spre exterior;
- mărimea costurilor de transplantare și funcționare a instituțiilor și a costurilor de funcționare a instituțiilor existente;
- pericolele disfuncționalității instituțiilor transplantate, în urma amorfiei, degenerării sau respingerii lor.

Dat fiind faptul că transplantarea instituțională o efectuează guvernanta, una din primele măsuri de reformare trebuie să vizeze reformarea activității aparatului de stat.

În concluzie menționăm că reglementarea adecvată a concurenței, dar și asigurarea unui nivel competitiv al mediului instituțional autohton, întru asigurarea unei gestiuni eficiente a activității economice, trebuie să reprezinte o prioritate a statului, fiind apreciată ca instrument indispensabil ce permite o dezvoltare durabilă și asigurarea unui mediu concurențial sănătos și neprimejdios. Iar ameliorarea situației în domeniul protecției concurenței reprezintă un deziderat și o obligație continuă, ce implică întreprinderea unor măsuri calitative de ordin legislativ și organizatorico-practic.

more corrupt bureaucracy is, the more the quality of laws is worse and the possibility of different interpretations and conflict with other laws may lead to obtaining an institutional annuity for those who have developed and control their practical application. For this reason, political structures can propose intentionally ineffective laws for economic agents, that hinders their competitive activity.

The advantages of transplanting institutions that have been shown to be effective in the economical practice of some countries are reduced to the following:

- institutions exporting country gains advantages in trade with the recipient country due to reducing of the transaction costs as a result of harmonization of the legal systems;
- institutional transplantation frees the country of material and temporal costs of quality of its own optimal institutional model;
- in the absence of property rights on institutional models, transplantation costs are relatively low, reducing to the costs of the choice of variant for transplantation, of those of technical help for the recipient country and also the costs of adaptation to the existing socio-cultural environment.

Therefore, there is a competition between existing institutions in the country that can be transplanted and the result of the competition will depend on:

- the degree of economic reform and opening to the outside;
- size of transplanting costs and functioning of institutions and of the operating costs of the existing institutions;
- hazards of the failure of transplanted institutions due to amorphous conditions, degeneration or their rejection.

Given that institutional transplantation is made by the governance, one of the first reform measures should be aimed at reforming the work of the state apparatus.

In conclusion, we mention that appropriate regulation of competition, but also ensuring a competitive local institutional environment, in order to ensure an effective management of economic activity should be a priority of the state, being appreciated as an indispensable tool that allows a sustainable development and ensures a healthy and harmless competitive environment. And improvement of the situation in the field of protection of competition is a goal and a continuing obligation, which involves the undertaking of qualitative, legal, organizational and practical measures.

Referințe bibliografice / References

1. ACADEMIA ROMÂNĂ. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1192 p. ISBN 9786069215975.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1994, nr. 1 [accesat 11 octombrie 2014]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>
3. Legea privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței: nr. 906 din 29.01.1992. In: Monitorul Parlamentului. 1992, nr. 2, art. 46.
4. Legea cu privire la protecția concurenței: nr. 1103 din 30.06.2000. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2000, nr. 166-168, art. 1205.
5. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței - 2012-2013. Chișinău, 2014. 79 p. [accesat 7 noiembrie 2014]. Disponibil: http://www.competition.md/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurentei_2012-2013.pdf
6. Legea concurenței: nr. 183 din 14.09.2012. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr. 193-197, art. 667.
7. THE HERITAGE FOUNDATION. Index of Economic Freedom 2014 [accesat 27 august 2014]. Disponibil: <http://www.heritage.org/index/>
8. PEJOVICH, S. The Market for institutions vs. Capitalism bz Fiat. In: *Kyklos*, 1994, vol. 47, issue 4, pp. 519-529.
9. PEJOVICH, S. The Market for institutions versus the Strong Hand of the State the Case of Eastern Europe. In: B. DALLAGO, L. MITTONE. *Economic Institutions, Markets and Competition*. Cheltenham: Edward Elgar, 1996, pp. 111-126.

Recomandat spre publicare: 23.03.2014